

Chryścijanskaja DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

KASTUŚ KALINOŪSKI — VIALIKI SYN BIELARUSKAGA NARODU

(Z nahody 100-hodździa jaho naradžeńnia)

Kožny narod maje svaich vialikich baráčbitoŭ za jaho lepšuju dolu. U Bielarusau adnym z takich jość Kastuś Kalinoŭski.

Radziŭsia 1838 h. 21 studnia st. st. u Mastaŭlanach, Jałaŭskaj parafii, Vaŭkavyskaha pav. Bački jaho naležyli da drobnaj katalickaj bielarskaj šlachty.

Kastuś, skončyŭšy siarednija navuki, padaŭsia na vyšejšyja. U 1860 h. jon skončyŭ prava ŭ Pieciarburskim Universtyecie.

Budučy studentam, Kalinoŭski naležyŭ da arhanizacyjaŭ, jakija imknulisia abiarnuć rasijski caryzm i dać volu padniavolnym narodam i klasam. Hetym-ža samym jon zajmaŭsia i pa skančeńni ŭniverstyetu, pracujučy siarod bielarskaha sialanstva Horadzienščyny.

Kali ŭ 1863 hodzie vybuchła ŭ našym kraju polskaje paŭstańnie, Kalinoŭski dałučyŭsia da jaho, chočačy jaho vykarystać nia tolki prociŭ cara, ale tak-ža i prociŭ pannoŭ, kab asvabadzić sialan ad panščyny.

Dziakujučy vialikaj svajej advazie, samaachviarnaści, lubaści pakryŭdžanaha sialanstva, Kalinoŭski zdabyŭ u narodzie bielarskim vialiki mir i staŭsia dyktataram paŭstańnia na ziemlach Litvy i Bielarusi.

1864 h. u kancy studnia žandary Kalinoŭskaha złavili. Vydaŭ jaho im jahony tavaryš, zradnik i pravakatar (dzie takich niama!) Parafijanovič. U Vilni tady byŭ hieneraľhubernataram kryvavy Muraŭjoŭ. Sud Muraŭjoŭski zasudziŭ Kalinoŭskaha na śmierć. Jaho paviesili na placy Łukiskim u Vilni 10.III st. st. 1864 h.

Voš-ža hety Kalinoŭski jość bielarskim nacyjanalnym herojem, nacyjanalnym baráčbitom:

1) Jon byŭ Bielarusam, bo z bielarskim narodam byŭ zaadno, dla jaho pašviaciŭ usie svaje siły i žyćcio addaŭ.

2) Vydavaŭ pieršuju bielarskaju hazetku „Mužyckaja Praŭda“, jakoj vyjšła siem numaroŭ, prynamsi ab hetulki siańnia viedama.

3) Kalinoŭski stajaŭ za toje, kab Bielarusy mieli svaje bielarskija školy.

4) Baroŭsia nia tolki prociŭ carskaj niavoli, ale tak-ža i prociŭ panščyny.

5) Žadaŭ dla Bielarskaha narodu samastojnaści palityčnaj u federacyjnaj lučnaści z Polščaj, rozumiejučy henu federacyju, jak sajuz volnych i samastojnych narodaŭ.

6) Sioleta prypadała 75 hadoŭ polskaha paŭstańnia 1863 h. Polskaje hramadzianstva, śviatkujučy hetyja histaryčnyja ŭhodki, kala asoby Vialikaha Kastusia Kalinoŭskaha prachodziła maŭčkom, jakby vyrakajučysia jaho i pakidajučy jaho nam Bielarusam, jak našu nacyjanalnuju ŭlaskaść i hordaść.

Tak, Bielarusy pavinny dobra viedać, chto taki Kalinoŭski, a viedajučy, šanavać jaho pamiać, jak svajho vialikaha nacyjanalnaha heroja.

~~~~~
Chto choča bližej paznacca z Kastusiom Kalinoŭskim, niachaj vypiša knižycu A. d. Stankieviča:

„KASTUŚ KALINOŪSKI“

vypisać najlepš z bieľ. Kniharni „PAHONIA“ ŭ Vilni, Zavalnaja 1.
Cana asobnaje knižycy 40 hrašoŭ.

З нагоды тыдня цвярозасьці

Колькі прапіваем

Ад 1-га да 8-га лютага сёлета ў Польскім Гаспадарстве адбываецца Тыдзень Прапаганды Цвярозасьці. З гэтай прычыны ў газэтах, як з рукава, сыплюцца новыя страшныя цыфры аб жніве алькаголю, якім, проста, верыць ня хочацца. Аднак яны праўдзівыя і выходзяць з афіцыйных крыніц. І так урадавая статыстыка за першых 9 месяцаў 1937 г. паказвае, што ў некаторых мясцох нашага краю спажыцьцё алькаголю павысілася на 75,9%. Страшны гэты рэкорд асягнулі жыхары Пастаўскага пав., Віленскага ваяводства, дзе ў працягу 9 месяцаў 1937 г. выпіта было 61,852 літры на агульную суму 591,002 зл., тады калі за такі-ж час у 1936 г. выпіта было там 36,160 л. на суму 336,520 зл. Агулам-жа ў Віленскім ваяводстве за 9 мес. 1936 г. выпіта 939,108 літ. алькаголю на агульную суму 8,069,928 зл., а ў 1937 г. — 1,054,040 літраў на суму 10,126,525 златаў. Калі падзелім гэтую суму грошаў на агульны лік насельніцтва Віленскага ваяводства 1,276,000 асоб, то атрымаем, што кожны жыхар за 9 месяцаў прапіў 8 зл., а за цэлы год прапіў больш 10 зл. І гэта толькі „манаполькі“, а колькі-ж самагонкі і дэнатурату?..

Як бачым, на п'янства выдаём дабравольна аграмадныя сумы, і то тады, калі ўсе бядуць, што цяж-

ка жывецца, тады, калі хваля паваротнага анальфабэтызму, цемнаты, пашыраецца, калі на вёсцы задуха і цеснота, якую неадкладна і неабходна трэба разрадзіць.

Спосабы барацьбы з п'янствам

Дзе-ж і якія спосабы барацьбы з гэтай страшнай праявай, якая вядзе нас і будучае пакаленьне да згубы? Як сапраўды зарадзіць, каб не капалі мы пад сабой ямаў, а йшлі да лепшага жыцьця?

Вось-жа спосабаў барацьбы з п'янствам ёсьць многа. Людзі арганізуюць спецыяльныя проціў-алькагольныя таварыствы, вядуць прапаганду цвярозасьці, выяўляючы ўсе благія староны піцьця гарэлкі і добрыя староны цвярозасьці. Вялікую роль у барацьбе з пашырэннем п'янства адыгрываюць бацькі, адпаведна настаўляючы сваіх дзяцей, даючы ім добры прыклад. Найвялікшы-ж уплыў на чалавека-адзінку, на наш пагляд, мае таварыства, асяродзьдзе, у якім ён знойдзецца. Чалавек, які хоць і ня п'е, то аднак знаходзячыся часта ў таварыстве, якое найвялікшай разрыўкай уважае для сябе заліць галаву гарэлкай — прывыкае да гэтага і ўцягваецца сам. І дзеля гэтага з вялікай прыемнасьцю адзначаем тут вельмі прыгожы і добры

спосаб барацьбы з пашырэннем алькаголю, які пачала і праводзіць бел. моладзь у Наваградчыне.

Барацьба з п'янствам і курэннем тытуну ў Наваградчыне сярод беларускай моладзі вядзецца ўжо не ад сяння. Праяўляецца яна ў тым, што моладзь сабраўшыся пастанаўляе ад пэўнага дня перастаць піць алькагольныя напіткі і курыць тытун. Пасьля-ж, калі хто-небудзь на вечарыне ці так на сяброўскай зборцы нап'ецца, або прыйдзе п'яны, ці курыць, таму ўсе аб'яўляюць сяброўскі байкот. Пры тым сумы грошаў, якія моладзь сабірае ў часе вечарынак, ці ў часе вясельных народных звычайў, якія калісь былі прызначаны на выпіўку, цяпер ідуць на закуп беларускіх кніжак і часопісаў.

Такі спосаб барацьбы з алькаголізмам і курэннем тытуну ёсьць высока-культурным, грамадзкім і заслугоўвае на як найбольшае пашырэнне. Такім шляхам павінна йсці ўся беларуская моладзь, а тады менш будзе ў нас розных інвалідаў, менш нешчаслівых выпадкаў, згіне разбой, распуста, а перадусім п'янства, каторае ёсьць вялікай і цёмнай плямай нашага жыцьця прыватнага, грамадзкага і агульна-людзкага.

Я Найдзюк.

Da Ź Ź n i k i l! Čas prystać padpisku na „CHRYSĆIJANSKUJU DUMKU!“ Pašpiašycie, bo spyniem hazetu!

AD. STANKIEVIČ

Беларускі Хрысціянскі Рух

Historyčny narys.

R A Z D Z I E Ĺ I.

4)

Вытокі беларускага нацыянальнага адраджэння і хрысціянства.

(XIX стагоддзе).

§ 5. — Ал. Јелскі, Fr. Балушевіч, J. Niestuchoўскі і інш.

2. І так паволи ражывалася беларуская думка ў беларускай лitarатуры больш мienш праз увieś XIX вiek. Думка hena, pačaušysia ў dośledach, jak my nazvali, navukovaha ramantyzmu, праз raman-tykaŭ-litarataraŭ, jakija ў pryhožaj, užo belaruskaj formie, vyražali svaju luboŭ da Belaruskaha narodu i vyražali svoj ščyry jamu spohad, až urešcie праз Fr. Bahuševiča (1840—1900), jaki, jak hodny spad-

kabiernik henaj našaj minuščyny, vyražanaj jahon-nyimi papiarednikami, zlažyŭ jaje ў strojnuju ce-łaść, pahlybiŭ jaje i ў mastackaj belaruskaj formie, u silnych slovach, u svajej „Dudcy“ i „Smyku“ ad-rysavaŭ sucelny abraz nacyjanalnaj asobnaści Be-laruskaha narodu i jahonuju horkuju dolu i stvaryŭ hetym nacyjanalnuju asnovu belaruskaha renesan-su, belaruskaha sučasnaaha nacyjanalna-śviedamaaha adradžeńnia.

Fr. Bahuševič, jak bačym, pryhoža zaviaršyŭ belaruskuju dumku XIX-ha st. i pieradaŭ jaje sta-hodździu nastupnamu XX-mu. Bahuševič—heta tva-rec, heta pačynalnik i patryarch belaruskaha adra-džeńnia. Pry hetym nie zabyvajma, što jon tak-ža Belarus katalik, što jon čaŭaviek chryścijanskaj kul-tury.¹⁾

3. Małodšym sučasnikam Јelсkaha i Bahuševiča zjaŭlajecca Jan Niestuchoŭski (Janka Łučyna) (1851—1897), tak-ža Belarus katalik, rodam z Mien-ska. Byŭ heta vydatny belaruskі paet-liryk, jaki va-bič nas krasoj svajch vieršaŭ, mastactvam formy i asablivaj paetyckaj miakčynioj.

1) Ab im hl. maju brašuru: Fr. Bahuševič. Jaho žyćcio i tvorčaść. Vilnia, 1930.

Hroznyja prajavy

U vadnym z apošnich numa-roŭ „Kurjera Wilenskaha“ (z 25.1.38) nadrukavana cikavaja karespandencyja ab „duchovych“ prajavach u našych siolach. Ab hetych prajavach „K. W.“ padaje nastupnaje:

— Pravasłaŭnaje nasielnictva abchodzila ŭviata Troch Karaloŭ. Adbylasia uračystašč pašviačeńnia vady na rekach i vaziorach. Na hetuju ŭračystašč kožny hod z lodu robiac kryž, jaki astavaŭsia aŭ da zhonu zimy — pakul viesnavaja pavodka nie žniasie.

Ciapier zmianilasja...

Sioleta, u mnohich miascoch i ŭ prošlym hodzie, nazaŭtra kryža ŭžo nia było. Razvaleny i raźbity.

Chto hetyja kryży razvalvaje i čamu? Pajašnić nia treba.

U mnohich miascoch Navahradčyny nastroi moładzi, asabliva pravasłaŭnaj, wielmi vyraznyja. Prapahanda biazbožnictva, pravodžanaja kamunistymy, traplaje da prakanańnia moładzi. Jarka heta prajaŭlajecca siarod moładzi, jakaja wykazvaje pastupova zmienššanuju pryčilnašč da relihijnaha žanimstva. Prystupiŭšy z kaniešnaści da carkoŭnaha šlubu, vyjaŭlaje svajo da relihijnaha abrađu niezdamoleńnie. Maładyja i družba demanstracyjna žjaŭlajuca ŭ cerkvu z čyrvonymi kukardami na hrudziach. Padčas abrađu

šlubu moładz asystujučaja śmiejecca, žartuje, luščyć siemiački. Sam małady, kali duchoŭnik spaŭniajučy abrađu šlubu advierniecca ŭ druhi bok, vyjaŭlaje niepašanu sakramantu šlubu vyrablańniem dziwosnych mimikaj abrazkoŭ, čym vyklikaje śmiech svajej družby.

Štoraz čašciej zdarajuca žanimstvy biazšlubnyja. Spraŭlajuć viasielle i maładaja para ad hetaha času pačynaje žyć, jak šlubnaja.—

Dalej aŭtar karespandencyi dakazvaje, što heta prajavy kamunistyčnych uplyvaŭ i što siarod našaj moładzi šyrycca ahulnaje zdzičeńnie, jak u vioskach pravasłaŭnych, taksama i ŭ katalickich.

Pry hetym aŭtar hetaj karespandencyi adznačaje i takija prajavy:

— Šroraz čašciej u vioskach tasujecca teror adnaje čaści moładzi da taje, što wykazvaje achvotu załažyć lehalnuju arhanizacyju moładzi. —

Tut treba pajašnić, što bielaruskaja moładz svajej, bielaruskaj arhanizacyi nia maje.

Pry hetym treba śćvierdzić sumny fakt, što siarod bielarusau nia ma amal nijakaj čysta relihijnaj prapahandy; u relihijnaje žyćcio bielarusau uviedziena nacyjanalistryčnaja palityka, ad jakoj bielarus uciakaje jak maha dalej. Kamunistyčnaja prapahanda ŭ bielaruskaj vioscy ciapier amal biez kankurencyjnaja. Prociŭstavicca kamunistyčnaha hitacyi mahli-b bielaruskija kulturna-ašvietnyja arhanizacyi, bielaruskija palityčna-hra-

* * *

Pišy, Michaś, pišy, pišy;
za dumkaj dumku napiavaj,
pakul haryć ahoń dušy,
a kpić tam chtoś — niachaj,
A ty Michaś pišy, pišy.

Ty tolki drobnieńkaja iskra
u mory vohniennym — Byćcia.
Pryjšoŭ siudy — na mih uzbystryć
ahulna-tvorčy rytm žyćcia —
ty tolki drobnieńkaja iskra.

Ty muraviej siamji biazlikaj
u śviecie tvorčym i żyvym,
dzie umiraje ŭsio tak zwykła,
kab niešmiarotnym być u druhim —
ty muraviej siamji biazlikaj.

U tabie jošč častka prapačatku
i ŭ bieskaniečnašč pojdziem z jej
i na't ziamla tabie nia matka
z usiej pryhožaściu svajej, —
ŭ tabie jošč častka prapačatku.

Ty tolki spoŭni abaviazak
żyvoha — miž żyvych;
u carstva mroj, krasy i kazak
zavi žniamožanych usich —
ty tolki spoŭniš abaviazak.

M. Mašara.

madzkija hazety, bielaruskija školy.

Dziela spynieńnia pašyreńnia kamunistyčnych uplyvaŭ siarod našaj moładzi, a tak-ža kab suproćstavicca ahulnamu zdzičeńniu, treba ŭnarmavać siarod bielarusau relihijnaje žyćcio zhadna z pryncypami Chrystusavaj navuki i spraviadliva vyrašyć bielaruskuju prablemu ŭ inšych halinach žyćcia bielaruskaha narodu. I. M.

Praca J. Niesluchoŭskaha ŭ bielaruskim hurtku, jaki tady isnavau u Miensku i vioŭ nacyjanalju bielaruskuju pracu, była nadta vydatnaj i svajej nacyjanalnej duchovaj haračynioj zachoplivala navat druhich mienš śviedamych Bielarusau. Śmieła možna skazać, što ŭ hetym Mienskim bielaruskim hurtku, da katoraha naležyli takija siły, jak vydatny biel. vučony M. Daŭnar-Zapolski, inž. A. Štupski, archeoloh H. Tatur, etnohraf P. Džiamidovič i mnohija inšyja, *najsilniejšym individualna ŭ vyjaŭleńni bielaruskaje nacyjanalnaści*, byŭ naš paet Janka Łučyna, jak jon sam siabie nazvaŭ.²⁾ Niesluchoŭski tak-ža kančaje XIX st. u bielaruskim ruchu, ale i pačynaje XX. Zbornik jaho vieršaŭ „Viazanka“ vychodzić ŭ ŭsviet 1903 h. ŭ Pieciarburzie.

U kancy XIX st. pracavali jašče na bielaruskaj nivic, ab jakich my nia ŭspaminali, tak-ža Bielarusy kataliki: viedamy narodavolec revalucyaner lhnat Hryniavicki (1856—1881), a tak-ža bielaruski paet Adam Hurynovič (1869—1894).

Pry hetym treba adciemić, što Hryniavicki,

Jelski i Niesluchoŭski byli ŭžo duža blizka da bielaruskaha nacyjanalnaha pačućcia, Bahuševič byŭ tvarcom bielaruskaj sučasnej nacyjanalnej ideji, a Hurynovič — heta jak-by pieršy paniatlivy jaho vučań, nacyjanalna śviedamy Bielarus.

§ 6. — Pryčyny, dziela jakich pačynalnikami bielaruskaha adradžeńnia žjaŭlajuca Bielarusy kataliki abodvych abrađu.

Jak my bačyli vyšej, bielaruskaje adradžeńnie, jakoje siejełasja i zaradžasja na praciahu XIX st., rod svoj viadzie pradusim ad Bielarusau katalikoŭ. Zaznačajem my heta nia dziela jakoha dakoru Bielarusam pravasłaŭnym, siarod jakich siańnia tak mnoha vydatnych pracauńnikoŭ na bielaruskaj nivic, jakich navat ŭžo siańnia ahulať bolš, jak katalikoŭ, ale dziela taho, kab na hetuju cikavuju i tak niedašledžanuju ŭ bielaruskim žyćci zjavu žviarnuć uvažhu dumajučaha hramadzianstva i vyjašnić jaje, a tak-ža dziela taho, što bielaruski chryścijanski ruch, jakoha tut pišam vytoki, historyju i dziejnašč, u jakim paźniej ŭžo pracujuć u pieramiežku kataliki z pravasłaŭnymi, —naviazaŭ duchovy kantakt z henyimi-ž Bielarusami katalikami, z ich prac čerpaŭ

2) R. Ziemkievič — Jan Niesluchoŭski (Janka Łučyna) i jaho niaviedamyja vieršy: „Нёман“, Luty, 1932. Vilnia.

Z vahonu

Abladavany bielaruskimi kalendarami i ahułam bielaruskim drukavanim slovam, a karystajučy z kaladniaha pierapynku vyklađaŭ na U. S. B., vyjechaŭ ja sa staliccy Vilni na pravincyju. U ciahniku, jak viadoma, pierad šviam natoŭp i ścisk. Pasażyry — heta pieravažna žaŭniery, vučni i studenty. Humary ūsie majuć pieršaje klasy. Rohat, śmiech i žarty sypiacca jak z rukava, choć niezaŭsiody ūdačnyja. Tak, naprykład, ubačyŭšy, što ū vahon uvachodzie žyd, adzin z žaŭnieraŭ kryčyć: „Kudy ty lezieš, čort niachryščany?“ I pačynajuć miž saboju dyskusiju na temu žydoŭskuju, z katoraj vidać, što i ū vojsku isnuje svajho rodu antysemityzm. U vahonie badaj vyklučna panavała hutarka bielaruskaja. Ja tymčasam vokam krytyka i psychaloha ahladaju ūčasniakaŭ padarožy svajho pradzieta. Ubačaŭšy, što adzin z ich maje hazetu, vietliva prašu pazyčyć. Treba viedać, što ja vialiki amatar presy. U svaim kružku pryjacieliaŭ maju tytuł „redaktara,“ choć nie žjaŭlajusia siabram nijakaje redakcyjnaje kalehii. Atrymaŭšy hazetu, nie mahu na tšciamić, pajakomu napisana, choć jazykoŭ znaju paŭtuzina. Zauvažyŭ heta ūłašnik hazety. Znakomlusia z im. Naš skromny padarožnik pradstaŭlajecca, jak Juulius Mägist — estoniec, profesar universytetu ū Tartu. Ciapier jon varoča-jecca z Budapeštu, hdzie dašle-

džavaŭ vuhorskuju movu i literaturu. Razumiejecca, ja pradstaviŭsia bielarusam. Pa paru ūvahach ahułnaha charakteru, chočačy viedać, jakaje paniaćcie estoncy majuć ab bielarusach, dyplamatyčna nakiroŭvaju razmovu na bielaruskija temy. Akazałasia, na vialikaje majo ździuleńnie, što moj prypadkovy znajomy śmat viedaje ab bielarusach i zdarovy maje pahlad na bielaruskuju prablemu. Raskazvaje mnie ab pierasledavańni i ździeku nad bielaruskim narodom u SSSR. Nazyvaje na t prožviščy kulturnych dziejačoŭ i paetaŭ. Padčorkvaje vialikuju dynamiku ruchu bielaruskaha. Razumije trahedyju 10 miljonnaha narodu.

Ab bielarusach u Polščy viedaje niamnoha. Ja dapaŭniaju jaho ūvahi i infarmuju ab palityčnym, kulturnym i ekanamičnym pałažeńni bielusaŭ u polskaj dziaržavie. Da majej prapazycyi, kab napisau u estonskaj presie ab bielarusach, adnosicca pazytyŭna. U Dukščach rasstajučysia, zaprašaju pavažanaha prof. da nas na letnija vakacyi. Estoniec dziakuje.

* * *

Z hetaje karotkaje hutarki vynies ja ūražańnie, što jość jašče na šviecie ludzi mudryja i dobryja, katoryja nasi dobra razumiejuc i nam spahadajuć. Druhaja dumka cisnułasia ū hałavu taja. skul hety čaławiek viedaje ab nas? Usie narody majuć presu nia tolki dla siabie, ale i dla zahranicy. Tolki bielaruskaja infarmacyjnaja presa

U Litoŭcaŭ

Spynieńni. Administracyjnaja ūłady apošnim časam spynili dziejnašć: Lit. Navukovaha T-va (isnavała ad 1907 h.) i T-va prašvietnaha „Rytas“: vilenskaha i šviancianskaha.

Zakryty školy. U źviazku z spynieńniem T-va „Rytas“, zakryty tak-ža ū švianciansščynie školy, likam 9, jakija hetaje T-va ūtrymlivała. Zakryta tak-ža škola T-va „Kultura“, tak-ža ū švianciansščynie.

Kanfiskata „Viln. Žodis“ № 4 byŭ skanfiskavany za karespandencyju.

Revizii. Apošnim časam adbylisia revizii ū litoŭskich kniharniach u Vilni na vul. Daminikanskaj i Vostrabramskaj

na mižnarodnym forumie badaj nia isnuje. Dyk čas užo najbolšy parupicca ab niešta padobnaje. Jak viadoma, našy mnohija „pryjacieli“ pry kožnaj akazii trubiac, što bielarusy nia isnujuć na ziamielnym hlobie, a praz heta ścviardžajuć pracijunaje. Niama zła biez dabra. Tak razvažajučy, dajechaŭ ja nakaniec u rodnuju Brasłaŭščynnu. Na stancyi užo čakaŭ mianie brat Piaturk na kasmataj kabyle sa zvankom pad duhoj, a z-zadu z tablicaj. Horoča pryvitalisia i chutka rušyli ū darohu. Była noć. Zory jarka hareli. Biely miesiac łrodaŭ pa blakicie nieba. Śnieh miniaŭsia brylantami i iskryšsia sierabrom. Spakoj i cišynia visieła nad prastorami vuzkich pale-tak. Vioska spała. Ale ab vioscy druhim razam. **Anton Kumša.**

natchnieńnie i ahułam pačaŭsia ad Bielusaŭ katalikoŭ.

Pradviešnikaŭ bielaruskaha adradžeńnia, kulturna, a časam i palityčna spolščanych, Palaki prosta ūvažajuć za svaich, za Palakoŭ. Typovym i najpavažniejšym pradstaŭnikom hetkaj dumki jość Lavon Vasileŭski, jaki za Palakoŭ „i kulturalnie i narodovošciovo“ ūvažaje navat Bahuševiča (i Niesluchoŭskaha), pryznajučy im adnačasna, što jany začali kirunak u bielaruskaj literatury „narodovo-bieloruski“ i što stajali „na stanovisku odrębności narodovej białoruskiej.“¹⁾ Naturalna, hetki pahlad supiarečny sam u sabie, bo jak-ža Palak „i kulturalnie i narodovošciovo“ moža tvaryć bielaruskuju nacyanalnuju dumku?! A kali-b i tak było sapraŭdy, dyk musili-b być niekijja asablivyja pryčyny hetkich pastupkaŭ henych „Palakoŭ“. Ale ab hetym usim, reč zrazumiejaja, Palaki maŭčać, ahraničvajučysia

1) Leon Wasilewski — Litwa i Białoruś. Kraków. Ab Bahuševiču i Niesluchoŭskim jon kaža: „Utwory dwóch tych pisarzy zasługują na szczególną uwagę, jako zwiastuny nowego etapu rozwoju piśmiennictwa białoruskiego — literatury narodowo-białoruskiej, jakkolwiek obydwoj ci autorowie faktycznie byli Polakami i kulturalnie i narodowošciovo“, bač. 276—277.

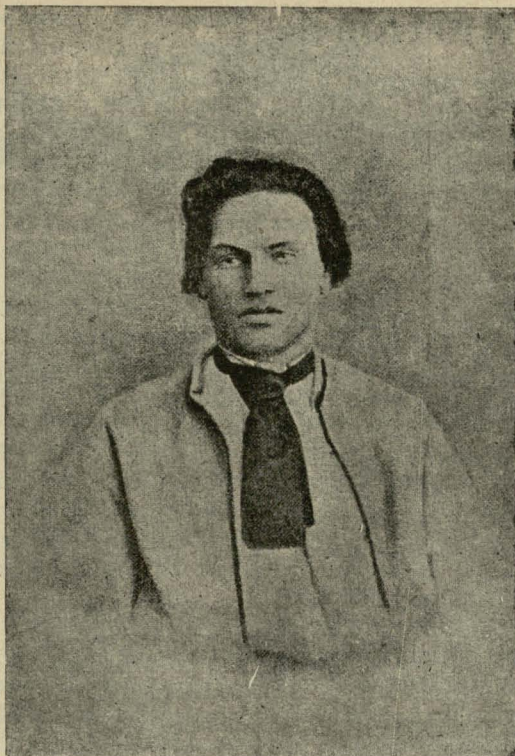
tolki da biespadstaŭnaha čvierdžańnia. Dy i padstaŭ tut nijakich niama i być nia moža. Kožnamu jasna, što spolščany Bielarus usiožtyki Bielarus, a nie Palak.

Z hetkim pahladam polskim na pradviešnikaŭ našaha adradžeńnia schodzicca pahlad i rasiejski. Prykładam moža słužyć Pypin,²⁾ i mnohija inšyja, a ū ich liku adčaści i naš Karski, naskolki jon vyjaŭlaje ū hetaj spravie svoj pahlad palityčny.

Adzin i druhi pahlad zrazumielyja: heta pahlady palityčnyja.

Ale najbolš tut nas pavinien cikavić u hetaj spravie pahlad bielaruski. Ścviardžajuć, što bielaruskaje adradžeńnie vyvodzicca ad Bielusaŭ katalikoŭ i padajuć tłumačeńnie hetaha cikavaha źjavišča: bielaruski historyk U. Ichnatoŭski i bielaruski publicyst-palityk A. Čvikievič. Voš-ža pavodle ich: źjavišča heta calikorn tłumačycca tahačasnymi hramadz-kimi, ekanamičnymi i palityčnymi varunkami. Bielaruskaja intelihiencyja za časaŭ polskaha peryjadu našaj historyi spalanzavałasia. Duchavienstva unijackaje, nie havoračy užo ab łacinskim, pajšło pa tej-ža darozie. Ale hetyja spalanzavanyja Bielarusy ad-

2) А. Пыпин — История русской этнографии, т. IV, СПб, 1892.

Kastus Kalinoŭski, ad naradžeń-
nia jakoha sioleta minula 100 h.

Bielaruskaja chronika.

Revizija ũ Biel. Nav. T-vie. Nadoviačy administracyjnaja ũladny praviali reviziju ũ Biel. Nav. T-vie. Revizija datyčyla tolki rachunkovaści.

Jubilei. Sioleta Ks. J. Hermanovič i Ks. V. ŕutovič abchodzjač 25-lećcie svajho ŕviaŕčenstva. Bielaruŕskaje hramadzianstva, praz

uvahu na ich zasluhi prad bielaruŕskim narodam, jubilej ich ŕzbirajecca naleŕna ũŕanavač.

A. ũlasau ũ Vilni. Na minulym tydni adviedau Vilniu i svaich starych znajomych Bielaruŕsau najstarejšy Bielaruŕ A. ũlasau, jaki stała praŕyvaje na svajej haspadarcy pad Radaŕkavičami.

nak pierŕyja i pačali ũznoŕ snuć ŕpiarŕa niaŕviedamuju, paŕla paŕŕŕviedamuju i ŕreŕcie całkom ŕviedamuju bielaruŕskuju nacyjanalnuju dumku.

Kali Bielaruŕ ũ kancy XVIII st. paŕla razboru Polŕŕy apynułasia pad Rasiejaj i kali nastupiła skasavańnie ũnii na karyŕŕ rasiejŕskaha pravasałŕja, dyk bielaruŕskaja pravasałŕnaja intelihiencyja byla ahułam z svajho pałazeńnia zdavolena, bo jana byla da Rasiei zblizana i vieraj i movaj, katoraja, jak svajackaja movie rasiejŕskaj, lohka pazvalala zamianić siabie na movu dziarŕaŕnuju rasiejŕskuju. Heta ũsio ũ vyniku davała całkom dobruju mahčymaŕŕ henaj intelihiencyi vyhodna ũkładać svaje asabisty-ja ŕŕyćiovaha charakteru spravy.

Susim nia toje bylo tady z Bielaruŕsami: vieraj katalikami, a movaj časta mocna spolŕŕčanymi. Jany chutka pryvyknuć da čuŕzoj kulturaj i vieraj Rasiei nie mahli. Miŕ imi i Rasiejaj supolnaha nia bylo aničahuŕienki. Jany chutčej ahladalisia jaŕŕe ũznoŕ na Polŕŕ. Jany časta navat aktyŕna, zbrojna vystupajuć z Polŕŕ, a prynamsi razam z Polŕŕaj, prociŕ Rasiei. Jaskravym dokazam hataha ŕluŕač Kast. Kalinoŭski i asabliva patryarch naŕ Fr. Bahuŕŕevič, jakija biaruć učaŕcie ũ polskim paŕstańni 1863 h.

ũ Ukraincaŭ.

Rezalucyi Zjezdu UNDA. Čarhovy piaty ŕjezd „Ukrainskaha Narodnaha Demakrattyčnaha Abjednańnia“ (UNDA), jaki adbyŕsia ũ Lvovie 4 i 5 min. mies., miŕ inŕym, ŕćvierdziŭ, ŕto normalizacyjnaja palityka UNDA i Ukr. Parlamentarnaj Reprezentacyi nie znajŕla naleŕnaha zrazumieńnia z druhaj (polskaj — pryp. red.) starany i pastaviŭ hetkija hałouńnja damahańni:

1. terytoryjalnaj aŭtanomii dla ukrainskich ziarniel;
2. ŕmieny zakonu terytoryjalnaha samaŕradu;
3. ŕmieny vybarnaj ardynacyi;
4. spynieńnia kalinizacyi ukrainskich ziarniel asadnikami z-zachodu;
5. zasnavanńia ukrainskaha universytetu ũ Lvovie i zaspakajeńnia najaktualniejŕŕyŕ ŕŕyćiovych patrebaŭ ukrainskaha nasielnictva.

Viečar ũ čeŕć Kalinoŭskaha ładzili 29.1 bielaruŕskija studenty. Byŭ referat i deklamacyi.

Novaja kniŕyca. Vyjŕŕla z druku kniŕyca Janki Byliny — „Vybary Starŕyni,“ viaskovaja trahikamedyja ũ 3-ch dziejach z časoŭ carskich. Kaŕtuje 40 hr. Kupić možna ũ Kniharni „Pahonia:“ Vilnia, Zavalnaja 1.

Evanelii i Apostalskija Dziei ũ pierakładzie na bielaruŕskuju movu chutka buduć zdadzieny ũ druk. Vydańnie heta buduć z kaŕcielnaj aprabataj.

Ale paŕla niaŭdačy jak pierŕaha (1830), tak i druhoha polskaha paŕstańnia, bielaruŕskaj katalickaj spolŕŕčanaj intelihiencyi svaje nastroi, svaje dumki treba bylo papraŭlać i davać im susim inŕy, novy kirunak. Dla ich ũžo bylo jasna, ŕto Polŕŕ na Bielaruŕ, na ich ziarni nia vierniecca, ŕto Rasiejja tut umacoŭvajecca nadoŭha, a ŕto zhadzičca z hetym i zrabić Bielaruŕ dla jaje kulturnaj i ekanamičnej mahutnaŕci zvyčajnym matarjałam tak-ŕa niamoŕna. Bielaruŕy kataliki (intelihienty), choć spolŕŕčanyja, takim čynam, varunkami tahačasnymi prymuŕŕany byli ũhlybicca ũ minuŭŕŕy svajho kraju, pryhledzičca bliŕzej da historyi svajho Bielaruŕskaha narodu, z jakoha jany vyjŕli i vyjaŕnić, jak ŕled, da hetaha narodu svaje adnosiny. Adhetul i zradziłasia ũ ich bielaruŕskaja dumka. Bliŕejŕŕaje paznanńie praŭdy ab narodzie, ab krai kiravała ich na bielaruŕski ŕlach.

Ale heta, kali tak možna skazać, tolki častka tych pryčyn, jakija panukali Bielaruŕsau katalikoŭ snuć bielaruŕskuju dumku. Heta pryčyna, jak bačym, charakteru palityčnaha. Ale joŕć jaŕŕe inŕyja, pradusim pryčyny hramadzka-ekanamičnaja, jakija tak-ŕa zmuŕŕali ich stanavičca na darohu bielaruŕskuju,

Z haspadarčych spraŭ Litvy

„Kur. Wil.“ padaje: — Dziaržaŭnaja Rada ŭ Litvie padała ŭ Sojm prajekt novaha zakonu ab kontroli Ziemiarobstva ŭ Litvie.

U zakonaprajekcie ŭ I punkcie havorycca ab kontroli nad pradažaj ziamielnych haspadarak; treba mieć dazvoł ad ulady na pradažu i na kuplu ziamli. U II punkcie — ab kontroli z boku dziaržaŭnaje ulady nad sposabami kiraŭnictva ziamielnych haspadarak, asabliva adnosna haspadarak zapuščanych. Ulaŭniki zapuščanych haspadarak aficyjalna buduć praścierahanyja i kali ŭ praciahu 4 hadoŭ svaich haspadarak nie papraviać, dyk buduće im zaprapanavana adstupić haspadarku dalejšym svajakom, a kali ulaŭnik haspadarki na heta nia zhodzicca — haspadarka buduće pradana z licytacyi.

Hety prajekt zakonu maje na mecie spynieńnie razdrableńnia ziamielnych haspadarak.

Na padstavie zakonu ziamielnaj reformy ŭ Litvie ŭžo zabrana na mety ziemiaŭparadkavańnia 1.055.00 hektaraŭ ziamli, astoŭsia ŭ zapasie — 4.500 h. Paŭlavin daŭniejšych ulaŭnikaŭ ziamli atrymała ŭžo, jak vynaharodu za zabranenja ziamielnyja abšary, peŭny abšar lesu. U 1938 h. vynaharoda za ziamlu buduće spłačana hrašmi. U dziaržaŭnym budžecie na hetyja spravy pradbačycca 700.000 litaŭ.

Viedamaja bojnia ŭ Litvie „Maistas“, jakaja specyjalna zajmajeca tolki eksportam, u praciahu

Na relihijnym froncie

Kaścioł prociŭ rasizmu. Kanhrehacyja śv. Officium u Vatykanie zapisala ŭ rejestr zabaronienych knih knižku Raula France „Von der Arbeit zum Erfolg“.

Hetaja zabarona jość dalejšym ciahom bieskampramisovaj baraby Kaścioła z teoryjaj rasizmu, jak formaj pahanstva.

Ab hetym „Oservatore Romano“ piša:

— Apošnija časy pakazvajuć na pašyreńnie rasistoŭskaj ideologii ŭ Italii. Hutarka tut nia tolki ab knižcy France'a, ale i ab inšych publikacyjach.

— My, što zmahajemsia z kamunizmam — piša „Oservatore Romano“, — nie pavinny adčyniać dzviarej fašystaŭskamu matarjalizmu. Nia treba dakazyvać, što kali praŭda nas vyzvalaje, dyk falš

minułaŭ hodu kupiła 450.000 štuk kormlenych šviniej.

Sioleta „Maistas“ planuje skuścić paŭmiljona šviniej. Dziela hetaha litoŭskija sialanie mohuć padniać na 10 prac. hadoŭlu šviniej.

U minułym hodzie zaŭvažany intensyŭny ŭzrost eksportu ŭ Litvie chatnich ptuśak (kury, kački i pad.). Dziela racyjanalnaści hetaha eksportu naładžany specyjalnyja punkty dakarmliwańnia skuplenych ptuśak.

Hadavy abarot kooperatyŭnaj bojni „Maistas“ u m. h. asiahnuŭ 59 miljonaŭ litaŭ.

Tas.

robić nas niavolnikami, a fašyzm niasie z saboj falš i niavolu.

Jehova prad hitleraŭskim sudom u Niamieččynie. U niamieckaj hazecie „Der Sturmer“ była nadrukavana žniavaha Boha hetkaha žmiestu:

„Boh Jehova, da jakoha molacca Žydy, jość najbolšym prastupnikom, vučyć jon Žydoŭ rabavać, kraści, ŭhać, zabivać, hvaltu i inšych hrachoŭ“.

Hetaj žniavahaj Boha pačušsia abražanym chryścijanin Artur Hildebrand z Lipska, emeryt i padaŭ redaktara „Der Sturmer“ u sud, matyvjujućy, što redaktar „Der St.“ abražaje jaho relihijnaje pačućcio, bo Jehova — heta hebrajski nazoŭ adzinaha i praŭdzivaha Boha.

Cikava, što na heta skaža hitleraŭski sud?

20 biskupaŭ u savieckich astrohach. Balšavickaja hazeta „Gorkovskaja Komuna“ padaje ab novych represijach savieckaj ulady, zastasavanych prociŭ pravaslaŭnaje Carkvy ŭ SSSR. Hetaja hazeta padaje, što ahułam u savieckich astrohach siadzić ciapier 20 pravaslaŭnych episkapaŭ.

Biazbožnickaja „Liha Narodaŭ“. U Maskvie pastanoŭlena naładzić u 1938 h. mižnarodny žjezd 48 nacyjanalnašciaŭ. Specyjalnaj zadačaj hetaha žjezdu buduće prapahanda biazbožnictva. Lik učašnikaŭ maje być 1 500 asob. Žjezd hety maje nazyvacca „Biazbožnickaj Lihaj Narodaŭ“.

zblizacca da narodu i z im snuć dumku ab lepšaj budućyni, ab supolnym vyzvaleńni.

Biełaruskaja spolščanaja katalickaja intelihencyja, dziakujućy palityčnym varunkam, na Rasieju hladziela kryva, a milej na Polšč. Ale ekanamična jana jašče całkom była źviazana z polščynaj i z polskim dvarom. Dy pryjšoŭ čas, što i tut varunki źmianilisia radykalna i što dvor hety pierastaŭ ich trymać pry sabie, bo trymać ich ŭžo nia mieŭ ani siły, ani patreby.

Skapitalizavanyja i zmechanizavanyja haspadarki polskich pamiešcykaŭ na Biełarusi šmat lišnich intelihientaŭ z drobnaj šlachty adpraŭlali z dvaroŭ, jak całkom lišnich. Voś heta intelihencyja bieł. katalickaja išla ŭ horad i tam daŭčałasia da tych hurtkoŭ, časta revalucyjnych, jakija ducham jej byli najbližejšyja — nia tolki da polskich, ale i da biełaruskich. Intelihencyi hetaj ŭžo sapraŭdy najbolš była adpaviednaj ideja biełaruskaja, bo jana zaŭsiody da biełaruskaha narodu stajała najbližej.

Urešcie ŭ kancy XIX st. uzmohsia i kapitalizm rasiejski, jaki raspoŭšsia pa Biełarusi i adčaćci vycisnuŭ adtul i niaznačna asłabiŭ kapitalizm polski. Heta znača, što pryjšla trudnaść dla Biełarusaŭ ŭžo

z druhoha boku, jakaja, dziela vyšejspomnienych pryčyn, dla spolščanych Biełarusaŭ katalikoŭ była jašče ciažejšaj, jak henaja minuššaja polskaja.

Takim čynam samo žyćcio, sama ekanomika zmuśala dumajučaha intelihienta Biełarusa katalika šukać daroh i sił vyzvaleńnia. Idei hetyja sami saboj ŭžo intelihencyju hetu źviazali jašče bliže z biełaruskim narodom, jaki pryhniataŭsia polskim, a jšče bolš rasiejskim panam i rasiejskim čynoŭnikom i ekanamična i kulturna. Pan i čynoŭnik u asobie biełaruskaha sielanina bačać pradstaŭnika nia tolki čužoŭ im hramadzkej hrupy, ale tak-ža pradstaŭnika čužoŭ im i asobnaj nacyi. Takim čynam narodnictva na Biełarusi ŭ kancy XIX st. uznoŭ, jak i raniej, pavinna było pastavić razam jak spravu sacyjalnuju, tak i nacyjanalnuju. Samo saboj zrazumiela, što narodnik na Biełarusi, jakim byŭ tady pradusim Biełarus katalik, kali chacieŭ blizka padyjšci da sielanina i być dla jaho zrazumielym, musiŭ karystacca biełaruskaj movaj i tvaryć biełaruskuju kulturu. Narodnikam-ža tady byŭ, jak my bačyli, spolščany Biełarus katalik.¹⁾

1) А. Цьвікевіч — „Западно-Руссизм“, бач. 184—190; 306—308. У. Ігнатоўскі — Гіст. Бел. ў XIX і ў пач. XX ст. Менск, 1928. бач. 84—94; 152—162; 181—191.

Patrebny biełaruskija knižki łacin-kaj.

Svir, (švianciansčyňa). U nas ludzi hornucca da biełaruščyny, ale hraždankaj nia mohuč čytać. U nas pieravažna Biełarusy kataliki. Voš-ža treba ab hetym pamiatavać i staracca dla ich biełaruskaj litaratury, drukavanaj łacin-kaj. Naprykład adryňoha kalendara hraždankaj susim nia kupjali, a tolki łacin-kaj. Ł.

Zhodaj i praŭdaj!

Miadźviedzy kala Baranavič. Redka z našaha kutka drukujecca što ũ biełaruskich hazetach, ale heta nia značyć, što tut biełaruskaje nacyjanalnaje i relihijnaje žyćcio pamiera; nie, — jano tut burlic, a kali daloka hetaha kutka nia čuvać, to tolki tamu, što štučnym sposabam jaho zahlušvajuć. Voš naprykład: isnujućaje ũ nas „Katolickie Stowarz. Młodzieży“ rychtavalasia Kaladami zladzić pradstauleńnie, a dzieła taho što ũ našym kole niama varožaści pamiž zaličajućymi siabie da palakoŭ i da biełarusaŭ—usie stara-jucca žyć zhodna, dyk i mielisia stavić adnu štuku polskuju, a dru-huju biełaruskuju „Mikitaŭ Łapać.“ Ale na polskuju štuku dazvoľ nadyšoŭ, a na biełaruskuju nie; ta-

dy usie zhodna pastanavili sašim nia ładzić pradstauleńnia. Pašla hetaha ksiondz prafekt kazaŭ, što jak jon viedaje, treba, kab Michalina Tatarynavičanka była vyčar-knuta z našaje katalickaje arhanizacyi, dyk tady budzie ũsio dobra. Treba adnak viedać, što M. Tatarynavičanka jość adnoju z najlepšych siabroŭ i, majućy davoli vysokuju ašvietu, jość vielmi karysnaju dla katalickaje arhanizacyi i ahułam dla padniaćcia kultury i dabrabytu narodnaha. Dzieła hetaha ũsie siabry vyskazalisia prociŭ taho. Pajšli sluchi ab Bia-rosie Kartuskaj. Što budzie dalej, niaviedama, ale moładž naša mocna svajho trymajecca.

Katalik

List u Redakcyju

Vielmi Pavažany
Hramadžianin Redaktar!

U hazetach nadrukavanyja niepraŭdzivyja viestki ab pradaży z karysnaju metaju, a ũ inšvch i ab kraży, mnoju z Łasickaje carkvy abraza Maci Božaje. U sviazzi z hetym viettliva prašu žmiašćie nastupnaje pajašnieńnie ũ hetaj sprave.

U 1936 h. u parazumieńni z carkoŭnym starastaju i sekretarom Carkoŭnaje Rady byŭ sapraŭdy pradany abraz Božaje Maci. Atrymanija 200 zł. spaćatku, jak praznačanyja na remont carkvy, byli zapisany ũ knihu, a ũ 1937 h. uklučany ũ ahułnuju sumu dachodu. 100 zł. u 1937 h. vsyłany ũ Kansystoryju na aplatu padat-

I dziŭna i strašna

Hišpanija.

Kamunikat „biełych.“

„My zrabili plan dvajaki:
Pierš adbili ũsie ataki,
Pośle sami nastupili,
I čyrvonych bili, bili —
Pusta pole astałosia —
ũ plen chvacili tysiać vosiem!
Mahli brać jašče i bolejš,
Ale plan nam nie pazvoliŭ.
I, pavodle hetych planaŭ,
Žbili džviešćie araplanaŭ.
Jašče j boljš dabyčy mieli,
Ale brać ũžo nie chacieli!“

Kamunikat „čyrvonych“

„Dzivu hodny našy vojski,
Jak lvy biehli ũ boj herojski:
Dzień i noć, biez pierastanku,
Chto na koniach, chto na tanku,
Samalotam, ci na vozie, —
ũsio skryšyli pa darozie!
ũ adnym tolki małym miešćie
My ũziali harmataŭ džviešćie.
Była j inšaja dabyča,
Byli plenny — chto-ž ũsio žlićal?
A na niebie ũsiaho čysta
Araplanaŭ žbili trysta.“

Lavon Vietrahon

kaŭ jašče za hady da majho pryznačeńnia ũ Łasicu, a druhija 100 zł. pajšli na inšyja carkoŭnyja vydatki.

Spravu z pradažaju abraza žlosna vykarystali elementy varożyja da mianie z pahladu nacyjanalnaha i paviali traŭlu.

Redaktaroŭ hazet, jakija nadrukavali viestki ab kraży abraza, padaju ũ Sud. Usie biełaruskija časapisy prašu žmiašćie hetu moj list.

Z pašanaju

Šviašč. A. Kouš.

31.I.1938. Kastyki.

Niamała tak-ža spryjaŭ Biełarusu kataliku kiravać svaje dumki ũ biełaruski bok i prašled rasiejskim uradam špiarša Unii, jak viery ũsiož biełaruskaj, a ũrešćie i łacinskaha katalictva. Heta zmušała jaho da samaabarony i viery i nacyi. A kab baranić što, dyk treba jaho znać. Voš-ža abarona i ad ucisku relihijnaha viala prosta i da svajho rodu šviedamašćie nacyjanalnaj. Navat taki revalucyjner, jak Kalinoŭski, zaklikaje baranić Uniju ad prašledu makoŭskaha, jak vieru dziadoŭ svaich.

Ale da ũsiaho hetaha musim jašče dadać nastupnaje. Peŭnie-ž, varunki, u jakich čaťaviek-adzinka, ci čaťaviek-narod, ci hramadžianstva žyvie, dziejać na jaho duža značna, adnak nie kasujuć jaho voli, jaho indyvidualnašćie. Varunki, u jakich apynušsia naš narod z svajej intelihencyjaj u XIX st., jak my bačyli, i jak heta apisali ũspomnienyja biełaruskija aŭтары, adyhrali vialikuju rol u tym kirunku, što ũ vialikaj miery byli pryčynaj abudžeńnia ũ katalickaj napoŭspolščanaj biełaruskaj šlachty biełaruskaj dumki, choć u ahułnych rysach, choć u zarodku. Adnak nie adny tut hetaha dakanali pryčyny charakteru palityčnaha, hramadzka-ekanamičnaha i relihijna-kulturnaha. Da hetych pryčyn musim

dadać jašče adnu — heta ũpłyŭ na dušy henaj našaj napoŭždenacyjanalizavanaj intelihencyi zachodniaj, katalickaj kultury, tak ščylna tady zlučanaj z ramantyzmam, a tak-ža ũpłyŭ tych z Zach. Eŭropy nacyjanalna-vyzvolnych ručaŭ, jakija šyroka razlivalisia pa šviecie, daplyvali da Biełarusi i zachopivali ũ pieršuju čarhu biełaruskuju spolščanuju katalickuju intelihencyju. Intelihencyja heta, praŭda, časta była revalucyjnaj, ale ahułam idealistyčnaj i nať katalickaj, jak Kastuš Kalinoŭski, bo-ž marksyzm, što nios matarjalistyčny švietapahlad, tady jšče ũ nas byŭ tolki ũ pialonkach.

Voš-ža dzieła vyšejvyličanych pryčyn, fakt astajecca faktam, što adradžeńnie biełaruskaje viadzie svoj rod z Biełarusaŭ katalikoŭ. My šćviardžajem heta razam z inšymi aŭtarami. A robim heta dzieła taho, jak ũžo ũspomniena vyšej, što Bieł. Chr. Ruch, da jakoha tut apisańnia prystupajem, zradziŭsia i čerpaŭ svaju silu i natchnieńnie imienna z henaj našaj chryścijanska-katalickaj minušćy.

Z usiaho švietu

Prakuryli i prapili. Za 1937 h. u Vilenskim Vajavodztvie prakuryli tytunu na 7 milionaŭ zał., a prapili harełki na 10.126.525 zał.! Ništo sabie! A na knižku, na hazetu, na haspadarku niama hrošaŭ.

7.000 abvinavačanych było ŭ 1937 hodzie za prastupak abrazy Polskaha Narodu.

U Abisini nieszpakojna. Partyzanskaja vajna viadziecca dalej. Abisincy akupantam nie paddajucca. Musolini pasyłaaje tudy novyja siły.

U Niamieččynie źmieny: Hitler kiraŭnikom vajennych spraŭ, Gierying — maršalkam.

Kitajcam idzie ciažka. Adnak jany trymajucca i zdavacca nia dumajuć. Kitaju patrochu pamahajuć Saviety.

U Hišpanii: Franco stvaryŭ svoj urad, na čale jakoha jon staŭ sam. Vajna pradaŭžajucca. Kanca nia vidać. Fašysty kažuć, što ŭžo jany skora pabjuć republikancaŭ, a hetyja toje-ž kažuć ab fašystach.

Liha Narodaŭ sabrałasia i radzie, radzie i radzie, a tołku nijakaha. Užo staruščy daŭno para na... adpačynak, choć niezastužany.

Pahroza chryścijanskim šviatyniam u šviatoj Ziamli. Niamieckaja katalickaja presa padaaje: pradstaŭnik anhielskaje ŭłady ŭ Palestynie paviedamiŭ duchoŭnyja ŭłady, zacikaŭlenyja niżej apisanaj spravaj, što kaścioł Hrobu Chrystusa ŭ Jeruzalimie i kaścioł Naradžeńnia Chrystusa ŭ Betlejemie — z pryčyny pahrozy razvału musiać być pierabudavanyja, pavodle planu, koštam 15.000 funtaŭ šterlinhaŭ (kala 4 milionaŭ zł.).

Henyja kaścioły z daŭnych časou znachodziacca ŭ karystańni katalikoŭ, pravasłaŭnych, koptycaŭ i sryjcaŭ, jakija miž saboju viaduć choć cichuju, ale zaŭziatuju baračbu i dziela hetaha da spravy ŭspomnienych šviatyniaŭ umiešyvajucca anhielskaja švieckaja ŭlada.

Šviata Jardu na savieckim pahraniččy. Sioleta kala Ostroha na Vałyni pry samaj polska-savieckaj hranicy ŭ šviata Jardu było takaje zdareńnie. Pravasłaŭnyja z boku polskaha na hranič-

naj race spraŭlali abrad Jardu. Sialanie z boku savieckaha pryhladalisia, pakul nie razahnaŭ ich saviecki stražnik. Kali šviaščenieŭnik pašviaciŭ vadu, savieckija sialanie chavajučysia ad stražnika masava pačali čerpać sudzinkami vadu z raki.

Revizii ŭ pravasłaŭnych parachvijach. Administracyjnija ŭłady dakanali revizijaŭ u pravasłaŭnych parachvijach u niekalkich pavietach na Vałyni, u Chołmščynie, na Padleśsi i Paleśsi. Šukali liturhičnych knihaŭ, apračavanych praf. Ohienkam, vydanych u Kijevie i Vienie. Hetyja liturhičnyja knihi majuć u źmieście malitvy za Ukrainu i jaje ŭladu.

Praf. O. Šmidt na voli. Nidaŭna hazety razniešli viestku, što viedamy dašledčyk poŭnačy praf. O. Šmidt straciŭ ľasku savieckaje ŭłady. Ciapier hazety padajuć, što Rada Narodnych Kamisaraŭ pasteranaviła, kab praf. Šmidt daručyć naładžańnie ekspedycyji, jakaja-b dajšła da stancy „Paŭnočny Polus“, što tam plavaje z savieckaj ekspedycyji na vializarnaj ledzianoj kryzie.

Ščyścili 100 tysiać ludziej. Balšavickaja hazeta „Pravda“ u adnym z apošnih numaroŭ zaklikaje na vyšejšyja ŭradavyja stanoviščy savieckaje administracyi biespartyjnych ludziej. Adnačasna „Pravda“ adznačaje, što ŭ praciahu „čystki“ praviedzienaj u minulym hodzie, paklikana na vysokija stanoviščy ŭ savieckaj dziaŭčavie bolš 100 tysiać novych ludziej.

Pioniery. Varšaŭskaja hazeta „Polska Zbrojna“ ŭ numary 28 siol. adznačaje z zadavaleńniem fakt, što polskija handlary z Paznańščyny pierasialajucca ŭ miesty i miastečki ŭschodnich vajavodztvaŭ i tvorać tut zaviaz polskaha miaščanstva. Pracu polskich handlaroŭ u hetych miestach „Polska Zbrojna“ nazyvaje „pionierskaj“, a ich samych „pionierami“ polskaha handlu i ramiasła ŭ hetych vajavodztvach.

Bielarusy tak-ža pavinny cikavicca handlem nia tolki kooperatyŭnym, ale i pryvatnym.

Wilenskaja chronika.

Vajna z pacukami. U daŭniejšych lochach pad Cialatnikom u Vilni zavialo-šia šmat pacukoŭ, dahadvajucca, što jošč ich tam sotni tysiać. Mahistrat dumaje, jak pajsci na ich vajnoj i žniščyć.

Šaŭcy baroniacca. Drobnija šaŭcy ad niekatoraha času majuć nieparazumieńnie z ulašnikami vialikich sklapoŭ vobuju. Hetyja ulašniki mała im placiać za rabotu. Vyraščyć hetu spravu maje Inspektar Pracy.

Novy kiraŭnik Ozonu. Vilenskaha Ozonu naznačany kiraŭnikom praf. Staniievič.

Pałamali šyby ŭ sklapoch. Na minulym tydni niekija chulihany pabili ŭ dvuch żydoŭskich sklapoch šyby.

Paštovaja skrynka.

M. M. Na žal, nia źmieścim, bo ŭžo pierastarela.

A. B. Bielarusy pavinny znać i łacinku i hraždanku.

A. K. Ciešysia, što ŭ Vas znachodziacca taki, jak-by skazać, „švierb redaktarski“. Pracujcie ŭ hetym křunku.

B. D. A skolki prakurvajecie? Kab toje, dy na biel. knižku i hazetu!

Z. U. Pracu Ad. St.—ča dumajem vydać asobnaj knižkaj. Ale heta jšče praciahniecca.

N. N. Až śmiech nas uziaŭ! Henuju bašniu „Husak“ redakcyja i nia dumala da Vas stasavać. A vy ŭziali i sami jaje sens prypisali sabie. Škada papiery tak mnoha ab hłupstvie pišać, napisali-b štoś cikavaje i karysnaje.

J. S. Užnoŭ niekijaje licha! Pasyłajem nanova. Ci atrymal? Z pryslanaha karystajem.

B. B. Vysyłajem akuratna. Vidać, niejki „dabradziej“ tak Vam pryslužvajucca.

B. H. Prošbu spoŭnili. Ci ūsio dajšło da Vas? Z viestak karystajem.

U. B. Pisać treba ab spravach hramadzkih i pavažnych, a nie ab tym, jak vy žyvcio z žonkaj.

A. C. My svajo zrabili. Čakajem na padpisku.

Žarty

Armianskaja zahadka

— Što heta? Prazrystaje i ciakomaje, ale pa im nie plavajucca, ale biehajucca.

— ???

— Heta rycynavy alej.

Ciapierašnja časy

Syn — Tata, zaviamni karovu, dyk dam tabie zakuryc.

Bačka — Saprądy dasi?

Syn — Havyry da hary! Jak, kažu, što dam, dyk dam.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 10, 20 i 30 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktor V. JERMALKOVIČ

Ydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.